

Ahlholm, Aku, 2021: *Vargens röst: rovdjursdiskursen i finsk, finlandssvensk och svensk press från 1990-talet till 2010-talet*. (JYU dissertations 349.) 240 s. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. ISSN 2489-9003, ISBN 978-951-39-8513-4.

Den 5 februari 2021 försvarade Aku Ahlholm sin doktorsavhandling i svenska språket vid Institutionen för språk och kommunikationsstudier, Jyväskylä universitet. Avhandlingen har titeln *Vargens röst: rovdjursdiskursen i finsk, finlandssvensk och svensk press från 1990-talet till 2010-talet* och är en jämförande studie av nyhetstexter i finsk, finlandssvensk och svensk dagspress 1994–2009. Det som undersöks är rovdjursdiskurs, närmare bestämt hur vargen skildras. Denna recension utgår från de synpunkter jag framförde i min roll som fakultetsopponent på avhandlingen.

Avhandlingen består av sex kapitel. I det inledande kapitlet presenteras syfte, material och metod. Syftet med avhandlingen är att »analysera rovdjursdiskursen i finsk, finlandssvensk och svensk press från 1990-talet till 2010-talet». Forskningsfrågorna är:

- Vem är den som talar i vargnyheterna?
- Hur talar rösterna om vargen i vargnyheterna?
- På vilket sätt placerar journalisterna olika röster i nyhetstexterna?

Ahlholm gör nedslag vart femte år under den aktuella perioden: 1994, 1999, 2004 och 2009. Startåret 1994 väljs som första nedslag eftersom det är året innan Sverige och Finland blev medlemmar i EU, och EU-medlemskapet kan tänkas påverka rovdjurspolitiken. Tre tidningar med riksspridning undersöks – *Helsingin Sanomat*, *Hufvudstadsbladet* och *Dagens Nyheter*. Dessutom undersöks ytterligare tre tidningar från respektive språkområde, närmare bestämt den största regionala tidningen från den trakt där merparten av vargnyheterna är lokaliserade. Dessa tidningar är *Kainuun Sanomat*, *Vasabladet* och *Nya Wermlands-Tidningen*. Materialet utgörs av 413 nyhetstexter. Ahlholm stipulerar att nyhetstexten ska vara skriven av en journalist, att journalisten inte ska ta ställning i ämnet och att texten ska vara publicerad i tidningarnas pappersversioner.

Kapitel 2 tar upp samhällsvetenskaplig och kommunikationsvetenskaplig forskning om rovdjur från aspekterna rovdjurskonflikter, rovdjursdiskurs och rovdjursnyheter. I kapitel 3 presenteras diskursanalys som teoretisk och metodisk utgångspunkt, med resonemang om diskurs, röster, kritisk diskursanalys, semantisk diskursanalys och legitimeringsanalys. I de två empirikapitlen behandlas röster respektive diskurser i vargnyheter. Kapitel 4 utgörs av en noggrann indelning i röster och avser de 229 texter som urskilts i de tre rikstidningarna. Rösterna är representerade i citat, referat eller indirekta anföringar. De fyra vanligaste primära rösterna i hela materialet är myndighetsröster (30 %), forskare (20 %), miljöorganisationer (11 %) och jägare (8 %). Mindre vanliga röster som jordbrukare, renägare och jägare har dock en framskjuten position i rubrikerna. I detta kapitel analyseras alltså vilka röster som får komma till tals i texterna. Kapitel 5 innehåller analyser av diskurser där semantisk analys kombineras med legitimeringsanalys (van Leeuwen 2008) för samtliga 413 nyhetstexter från de sex tidningarna. I detta kapitel analyseras hur röster kommer till tals i texterna, vilka legitimeringar rösterna har och vilka diskurser de representerar. Dessutom ingår två fallstudier (olaglig vargjakt i Perho 2013 och utplantering av vargar i Sverige på 2010-

talet). Ahlholm analyserar hur legitimeringar görs i de fem diskurser han urskiljer: motståndardiskursen, försvarardiskursen, domardiskursen, den formella diskursen och journalistdiskursen. Det sjätte kapitlet är en avslutande diskussion.

Ahlholm beskriver väl forskning om rovdjur i Finland och Sverige från aspekterna nyheter, konflikter, lagstiftning och diskurser. Rovdjursdiskursen i finsk, finlands-svensk och svensk press har knappast alls undersökts inom svensk språkvetenskap och är alltså ett angeläget område att studera. Han diskuterar forskning om nyhetsbegrepp, nyhetskriterier och journalistiska genrer. Ahlholm är förtrogen med språkvetenskapliga och kommunikationsvetenskapliga teorier och metoder och kan tillämpa dem i sin undersökning.

Detta flervetenskapliga perspektiv fungerar väl. Avhandlingen är grundad i samhällsvetenskaplig forskning om rovdjur och rovdjurskonflikter. Men Ahlholm kunde i högre utsträckning ha utgått från språkvetenskapliga och journalistikvetenskapliga undersökningar av hur konflikter behandlas i medierna. Han utnyttjar forskning inom svensk språkvetenskap av relevans för avhandlingsämnet, bl.a. Anna Gustafssons och Gustav Westbergs avhandlingar från 2009 respektive 2016. Båda dessa tillämpar van Leeuwens (2008) legitimeringsanalys, vilken som nämnts är en av utgångspunkterna för Ahlholms analys. Detta språkvetenskapliga spår kunde ha förts något vidare.

Materialet med texter från finsk, finlandssvensk och svensk dagspress är väl valt, väl motiverat, noggrant insamlat och avgränsat. Att urskilja, avgränsa och kategorisera röster i nyhetstexterna innebär med nödvändighet noggranna och systematiska beskrivningar av röster och diskurser i presstexter. Och Ahlholm är både noggrann och systematisk.

Resonemangen om kulturella skillnader baserade på språk framstår dock som svagt underbyggda. Utgångspunkterna i statistik över uppgivet modersmål i Finland och utländsk bakgrund i Sverige fungerar inte, varken i sig eller som jämförelse. Ahlholm skriver (s. 26): »Vid årsskiftet 2009–2010 fanns det 5 195 722 finländare av vilka 4 852 209 hade finska och 290 392 svenska som modersmål (Befolkningsregistercentralen 2010, Statistikcentralen 2010). Invånarantalet i Sverige år 2011 var 9 482 855 personer av vilka 7 625 306 personer beräknades ha svensk bakgrund (Statistiska Centralbyrån 2011, 2012).» Det blir märkligt att jämföra statistik om modersmål för Finland med statistik om svensk och utländsk bakgrund för Sverige. Med detta sagt ska understrykas att Ahlholm har en problematisk situation att hantera. Statistiken från Finland har en snäv syn på språk genom att endast ta med det språk som invånarna klassar som sitt modersmål och alltså på inget sätt försöker ge en rättvisande bild av olika grader av tvåspråkighet. Den svenska statistiken är ännu mer problematisk eftersom den överhuvudtaget inte tar upp språkanvändning (även om SCB har statistik över elever med annat modersmål än svenska).

Ahlholm definierar anföringar språkvetenskapligt för att kunna tillämpa sin röstanalys på de olika anföringarna. Han visar förtrogenhet med forskning om anföringar och röster i språkvetenskap. Han beskriver också tydligt röst och begrepp i språkvetenskap och litteraturvetenskap och visar hur han tillämpar röstbegreppet i sin metodik.

Jag har emellertid några invändningar rörande kapitel 3. Det socialkonstruktivistiska perspektivet i kapitlet blir ensidigt – att endast journalisterna och den journalis-

tiska praktiken skapar den sociala verkligheten. Även språket bidrar till att (åter)skapa den sociala verkligheten liksom förstås andra sociala aktörer och deras handlingar. Förändringarna i den journalistiska praktiken är väl så stora som förändringarna i den sociala verkligheten för läsarna av dagstidningarna. Och de senaste 20 åren har journalistiken påverkats oerhört mycket av gratisläsande på tidningarnas nätsajter, gratistidningar som Metro, sociala medier etc. Gratisläsandet och gratistidningarna påverkade definitivt den sociala verkligheten 2004.

En annan invändning gäller resonemangen om diskurs och diskursanalys i samma kapitel. Fältet diskursanalys presenteras också i kapitel 3, närmare bestämt legitimeringsanalys och semantisk diskursanalys, även om kopplingen mellan dem kunde varit tydligare framskriven. Diskurs är ett begrepp med olika definitioner beroende på både disciplin och diskursanalytisk inriktning, och det saknas en problematisering av detta även om det förvisso behandlas i 3.1. De olika betydelserna för diskurs beskrivs på s. 73, men de skilda definitionerna kunde ha använts tydligare i analyserna.

Slutligen har jag viss kritik mot kapitel 5. Här gör Ahlholm en semantisk diskursanalys av emotivt språk och konnotationer. Dessa analyser övertygar inte alltid när slutsatserna blir att det emotiva är binärt: att vargen tolkas som antingen positiv eller negativ. Snarare är skillnaden mellan de emotiva uttrycken oftast graduell. Analysen av diskurser i samma kapitel ska bland annat belysa hur journalister lyfter fram »olika röster och diskurser, hur journalister förstärker det emotiva innehållet där det är svagt» (s. 136). Frågor som inställer sig är: Hur bedöms att det emotiva innehållet är svagt? Hur är det möjligt att se att det förstärks av journalisterna?

Avhandlingens resultat presenteras tydligt i det avslutande kapitlet. Huvudresultaten är fem:

1. Vargen humaniseras och skildras mer positivt över tid.
2. Rösternas andel ökar (myndighet, miljöorganisation) eller minskar (jägare, lekman). Politiker tillkommer som röst.
3. Politisering av vargnyheterna, både som skildring av politiska debatter och om människors och aktörers olika syn på vargen.
4. Medievargen är inte samma djur som vargen i naturen – fler vargar men färre och kortare vargnyhetstexter över tid.
5. Vargnyheter följer en viss struktur med berättarröst (journaliströst), primära röster och sekundära röster.

De kritiska synpunkter jag framfört ovan ska inte skymma avhandlingens förtjänster. Den akademiska kritiken är i mångt och mycket just diskussioner om definitioner, vägval och prioriteringar.

Slutligen några frågor som inte är kritik utan förslag till fortsatt forskning om nyhetstexter: Är strukturen för vargnyheter överförbar till vissa andra nyheter? I så fall vilka? Och omvänt – hur ser denna nyhetsstruktur ut för andra typer av nyheter? Vilka grundläggande nyhetsstrukturer kan den jämföras med? Jag hoppas att Aku Ahlholm i framtiden kan ta sig an dessa viktiga frågor om strukturer och de röster som möts i nyhetstexterna.

Litteratur

- Gustafsson, Anna, 2009: Pamfletter! En diskursiv praktik och dess strategier i tidig svensk politisk offentlighet. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 66.) Lund: Lunds universitet.
- Westberg, Gustav, 2016: Legitimerade föräldraskap 1870–2010. En diskurshistorisk undersökning. (Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 61.) Stockholm: Stockholms universitet.
- van Leeuwen, Theo, 2008: Discourse and Practice. New Tools for Critical Discourse Analysis. Oxford: Oxford University Press.

Henrik Rahm